SZTUKA WCZESNOCHRZEŚCIJAŃSKA

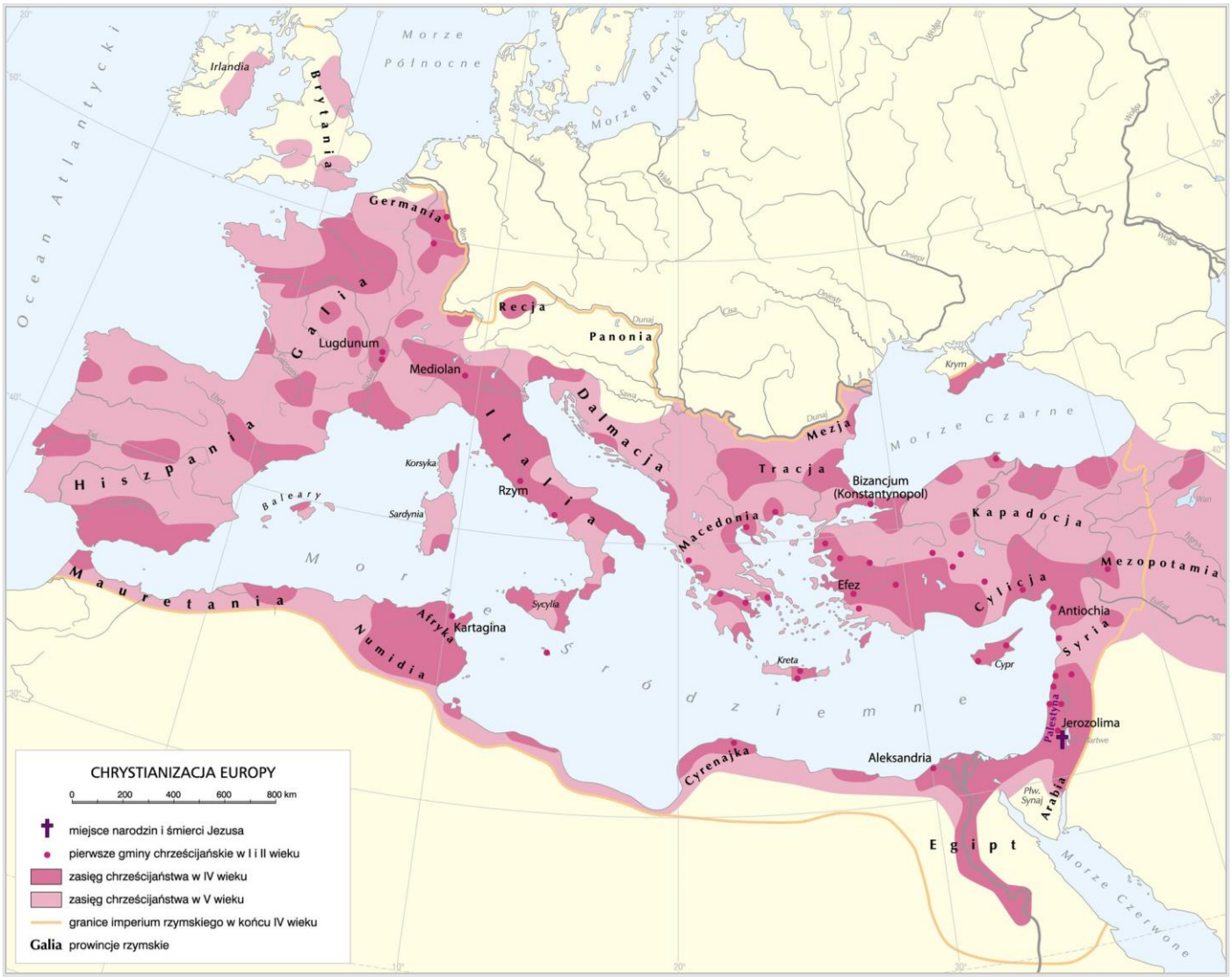

WYKONAJ POLECENIE DOTYCZĄCE TEKSTU ŹRÓDŁOWEGO:

Gdy tak ja, cesarz Konstantyn Wielki, i jak również ja, cesarz Licyniusz August, zeszliśmy się szczęśliwie w Mediolanie i omawiali wszystko, co należy do pożytku oraz bezpieczeństwa publicznego, postanowiliśmy między innymi zarządzić to, cośmy dla wielu ludzi uważali za konieczne między innymi zarządzeniami, zdaniem naszym dla wielu ludzi korzystnymi, wydać przede wszystkim i to, które do czci bóstwa się odnosi, a mianowicie chrześcijanom i wszystkim dać zupełną wolność wyznawania religii, jaką kto zechce. W ten sposób bowiem bóstwo w swej niebieskiej siedzibie i dla nas, i dla wszystkich, którzy naszej poddani są władzy, zjednać będzie można i usposobić łaskawie. Ze zbawiennych więc i słusznych powodów postanowiliśmy powziąć uchwałę, że nikomu nie można zabronić swobody decyzji, czy myśl swą skłoni do wyznania chrześcijańskiego, czy do innej religii, którą sam za najodpowiedniejszą dla siebie uzna, a to dlatego, by najwyższe bóstwo, któremu cześć według swobodnego przekonania oddajemy, mogło nam we wszystkich okolicznościach okazać zwykłą swą względność i przychylność.

Jest to treść edyktu ....., ogłoszonego w roku ..... przez .....

oraz ..... . Dawał on ..... [określ komu]

przywilej .....

Zasługi Konstantyna Wielkiego: ……

……

Mecenat artystyczny: ……

……

……

Pod koniec I w. p.n.e. Palestyna znajdowała się pod rzymskim panowaniem. Zamieszkujący ją Żydzi szukali nadziei na odmianę losu w odnowieniu swojej wiary. W religii żydowskiej zaszły duże zmiany: zaczęły powstawać dziesiątki ugrupowań. Tylko niektóre z nich uzyskały oficjalny status grup religijnych w obrębie judaizmu, jak np. faryzeusze uznający jedynie prawo pisane zawarte w Biblii. Rzymianie konsekwentnie prześladowali większość ugrupowań. Traktowali wystąpienia ich przywódców jako akty agitacji politycznej, mające na celu podburzanie miejscowej ludności do powstania przeciwko władzy. Wielu nauczycieli i proroków zginęło z rozkazu rzymskich zarządców Palestyny, czyli prefektów. Około 30 r. n.e. zaczął nauczać Jezus z Nazaretu. Według tradycji urodził się w Betlejem niedaleko Jerozolimy, w krainie zwanej Galileą. Dzieciństwo i czas dorastania spędził w niewielkiej wiosce o nazwie Nazaret, na północy Izraela. Poglądy Jezusa były pod wieloma względami rewolucyjne. Nawoływał on ludzi do wzajemnej bezwarunkowej miłości, głosząc zarazem miłość wszechmocnego Boga do człowieka. Był bezwzględnie przekonany o otwartej dla wszystkich drodze wybawienia po śmierci w królestwie, które „nie było z tego świata”. W ten sposób bardzo śmiało odrzucił przesłanie Starego Testamentu i zawartą w nim koncepcję narodu wybranego, obietnicę doczesnej ziemi obiecanej i przyjścia zbawiciela, który miał odbudować królestwo Izraela. Jezus zebrał wokół siebie sporą grupę zwolenników. Jego nauki zaczęły zyskiwać na popularności wśród Żydów w rządzonej przez Rzymian Syro-Palestynie. Przez swoich uczniów był uznawany za Mesjasza, czyli w języku greckim – Chrystusa.

Katakumby to

……

……

……

……

Przykłady katakumb:

a) w Rzymie ……

……

b) w Palermo ……

c) na Malcie ……

Bóg twórca wielkich dzieł, niech wam da we wszystkim zrozumienie swej prawdy, abyście od rzeczy widzialnych doszli do ujęcia rozumem niewidzialnego i aby wielkość i piękno stworzeń dała wam właściwe wyobrażenie o Stwórcy.

Św. Bazyli Wielki

Najczęściej spotykane motywy ikonograficzne i symbole w sztuce wczesnochrześcijańskiej:

Chrystus Dobry Pasterz ……

Oranci i orantki ……

Maiestas Domini ……

Traditio legis ……

Traditio clavis ……

Ryba ……

Paw ……

Winorośl i jej owoce ……

Podpisz zilustrowane motywy ikonograficzne

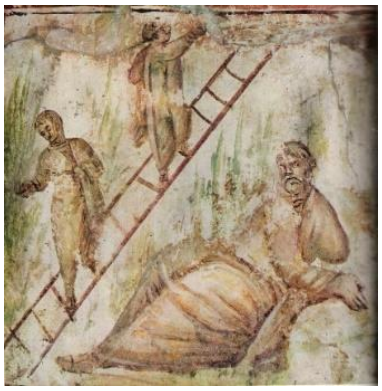

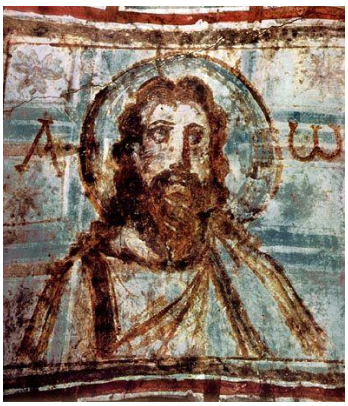

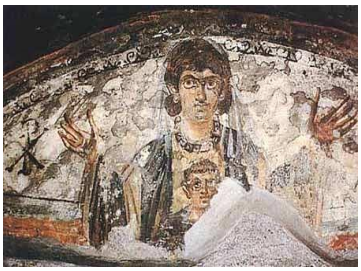

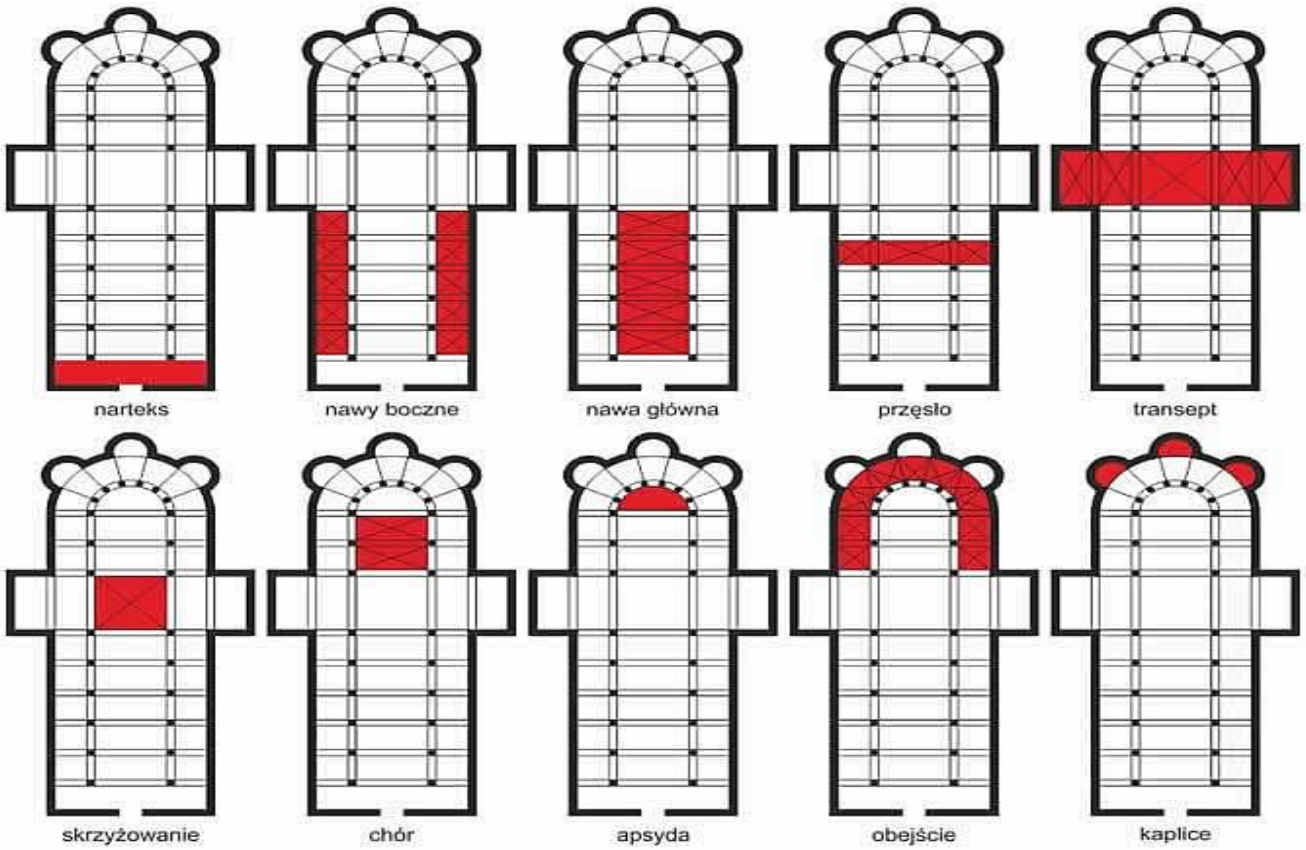

Przy tworzeniu projektów budowli sakralnych Konstantyn i jego architekci stanęli przed głównym problemem: jak ma wyglądać taki kościół? Oczywiście tradycyjna forma świątyni rzymskiej nie byłaby odpowiednia, zarówno z powodu skojarzeń z pogaństwem, jak i ze względu na funkcje, jakie kościół miał spełniać. Dotąd świątynie służyły jako skarbce i mieszkania dla osób odpowiedzialnych za kult, ofiary składano na zewnętrznych ołtarzach, dla których świątynia była tłem. Oznacza to, ze architektura świątyni rzymskiej dotyczy przede wszystkim części zewnętrznej. Tymczasem chrześcijaństwo było religią tajemnicy, która wymagała inicjacji przed pełnym uczestnictwem w praktykach religijnych. Chrześcijańska architektura musiała więc położyć nacisk na wnętrze budowli. Chrześcijańskie kościoły potrzebowały dużej przestrzenni wewnątrz budynku dla rosnącej liczby wyznawców i wyraźnego oddzielenia wiernych od niewiernych. Ale jednocześnie nowe świątynie musiały budzić respekt z zewnątrz. Powinny podkreślać autorytet chrześcijaństwa. Były to główne czynniki decydujące o ukształtowaniu w czasach Konstantyna formy architektonicznej, która stała się podstawą chrześcijańskiej architektury wszech czasów: bazyliki.

Jeśli chodzi o architekturę, bazyliki nie były niczym nowym. Rzymianie budowali bazyliki w swoich miastach jako części kompleksów pałacowych już od stuleci. Szczególnie okazała była tak zwana Bazylika Ulpia wybudowana jako część forum cesarza Trajana w początkach II wieku n.e. Bazyliki miały różne funkcje, ale zasadniczo służyły jako miejsca oficjalnych spotkań. Często wykorzystywano je jako siedzibę sądów. Sąd znajdował się wtedy w części zwanej absydą. W Bazylice Ulpia półkoliste kształty zostały zaprojektowane na obu końcach budowli, ale w innych wypadkach absydy znajdowały się na jednym końcu długiego budynku. Sędzia, który był przedstawicielem władzy cesarza, siedział na tronie w absydzie i wydawał orzeczenia. Ta funkcja dawała bazylikom aurę oficjalności i powagi.

Nazwij przedstawiony na ilustracji ornament:

Wyjaśnij pojęcia:

Atrium .....

.....

Bazylika .....

.....

.....

.....

Clerestorium .....

.....

Narteks .....

.....

.....

Transept .....

.....

Baptysterium .....

.....

Mauzoleum .....

.....

Apsyda .....

.....

Budowla **komemoratywna** ma funkcję .....

Bazylika św. Pawła za murami:

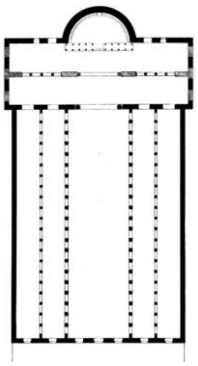

Na podstawie rysunków uzupełnij opis budowli:

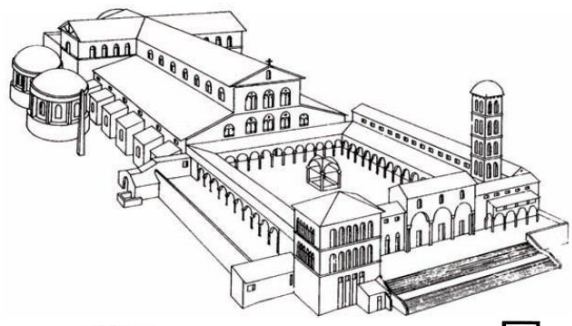

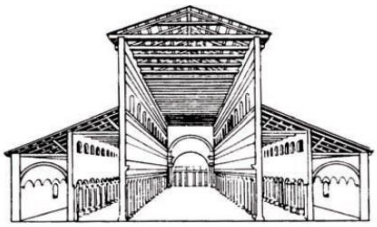

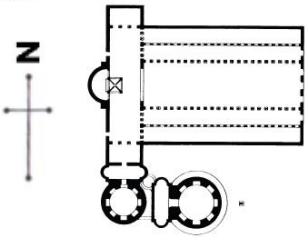

Wpisz nazwę obiektu, miejscowość i czas powstania ……

……

Fundator ……

Plan i układ przestrzenny budowli, podając co najmniej 7 cech

……

……

……

……

……

……

……

Kompozycję bryły i konstrukcję, podając co najmniej 5 cech

……

……

……

……

……

Wymień 3 elementy budowli, które widać w rekonstrukcji, ale nie widać ich w planie.

……

……

……

Czy kościół był orientowany? ……

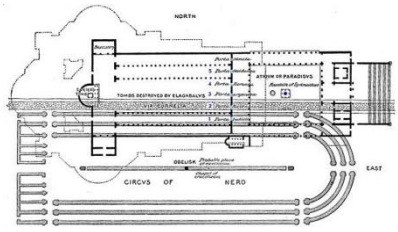

Praca domowa: opisz synagogę w Dura Europos, wskaż na zachowane elementy dekoracyjne.

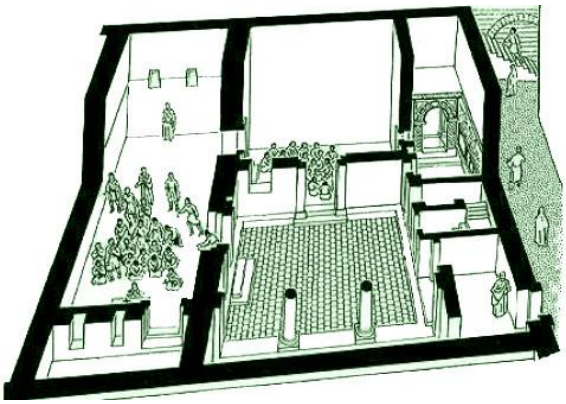

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

Sporządź notatki o wybranych pracach:

Mauzoleum ..... w ……, wiek powstania ……..

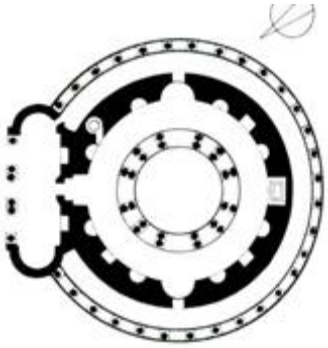

Opis budowli: ……

……

……

……

Zaznacz na czerwono narteks, na niebiesko obejście.

Mauzoleum Galii Placydii w Rawennie

Kim była Galia Placydia? .....

.....

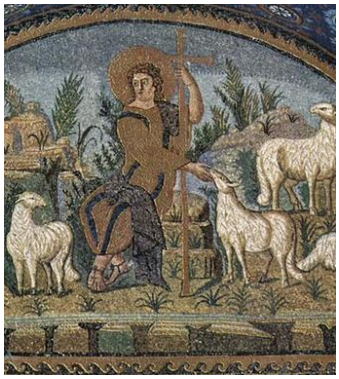
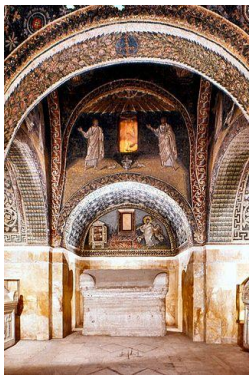
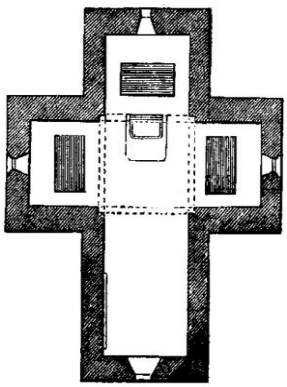

Podaj 4 cechy budowli, które są czytelne w jej planie: .....

.....

.....

Podaj 3 cechy bryły: .....

.....

Tematyka mozaik: .....

Mozaika z kościoła Santa Pudenziana w .....

Na mozaice w Santa Pudenziana Jezus zasiada na wysadzanym klejnotami tronie. Ma na sobie złotą togę z fioletowym wykończeniem, obydwa te kolory utożsamia się z władzą imperialną. Jego prawa ręka wykonuje gest *ad locutio*, który w wizerunkach artyści przypisują cesarzom. W lewej ręce trzyma zaś księgę, dzięki której głosi słowo. Jest to zaczerpnięte z innej rzymskiej konwencji artystycznej (*traditio legis*), która ma podkreślać rolę cesarza jako tego, który tworzy prawo. Złota aureola jest dzisiaj postrzegana jako przykładowy element sztuki chrześcijańskiej, jednak jej korzenie sięgają dawniej, do obrazów rzymskich. Za Chrystusem widzimy piękne miasto, w którego centralnej części znajduje się ozdobiony klejnotami krzyż. Dzięki temu możemy rozpoznać, iż przedstawionym miastem jest Jerozolima, a wzgórze z krzyżem to Golgota. Nie jest to jednak ziemskie miasto, ale jego niebiański odpowiednik. Wiemy to dzięki czterem postaciom unoszącym się nad krzyżem. Postaci te są bowiem czterema bestiami, które, według Apokalipsy św. Jana, miały towarzyszyć barankowi. Wizerunki uskrzydlonego mężczyzny, lwa, wołu oraz orła stały się symbolami Czterech Ewangelistów. W mozaice w Santa Pudenziana ich zastosowanie było jednak zgoła inne. Artysta używając tej symboliki dał bowiem do zrozumienia, iż Jezus przebywa w Niebiańskiej Jerozolimie, gdzie jest on największym autorytetem (tak jak Cesarz był na Ziemi). Krzyż ukazuje triumf Jezusa. Na omawianej mozaice jest on już królem niebios. Ukazywanie Jezusa z brodą i długimi włosami upodabniało go do Zeusa czy Jupitera. Na mozaice widać wyraźnie, iż to Jezus posiada największy autorytet, którym to dzieli się z swoimi apostołami. Warto zauważyć, iż z lewej Jezusowi towarzyszy św. Paweł, zaś z prawej św. Piotr. Uznawani oni są za najważniejszych apostołów.

Rozpoznaj przedstawienia Ewangelistów. Wyjaśnij pojęcie *tetramorfos*.

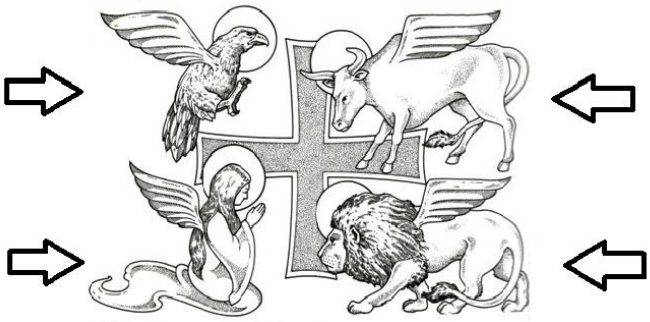

Tetramorfos ……

……

……

Dopisz atrybuty świętych:

Piotr	.....	Maria Magdalena	.....
Sebastian	.....	Dorota	.....
Agnieszka	.....	Barbara	.....
Andrzej	.....	Krzysztof	.....
Weronika	.....	Florian	.....
Bartłomiej	.....	Małgorzata	.....
Jan Chrzciciel	.....	Cecylia	.....
Wawrzyniec	.....	Jerzy	.....
Marek	.....	Agata	.....
Jan	.....	Łucja	.....
Eustachy	.....	Marcin	.....

Określ tematykę pracy ……

Wypisz cechy formy artystycznej będące kontynuacją sztuki starożytnej:

……

……

Praca domowa:

Wpisz imiona świętych, których przedstawiają poniższe ilustracje.

…… …… …… ……

…… …… …… …… …… ……

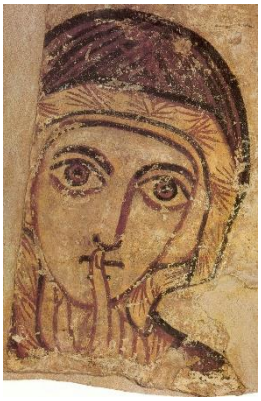

Święta Anna, Galeria Faras w Muzeum Narodowym w Warszawie

Ściany katedry w Faras (Sudan) pokryte były licznymi malowidłami w stylu bizantyjsko-koptyjskim, wykonanych techniką *al secco* i pochodzących z okresu od VII do XIV wieku. W trakcie prac badawczych zespół K. Michałowskiego zinwentaryzował 169 malowideł, jednak niektóre zachowały się tylko śladowo. Zdjęto 120 z nich, z których 67 (pochodzących głównie z VIII w.) trafiło do zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie. Początkowo (w VIII wieku) malowidła te były jednobarwne w tonacji fioletu, a w IX wieku z zastosowaniem bieli dla konturu i brązu dla wypełnienia obrazu. Od X wieku paleta barw została mocno wzbogacona przy zachowaniu dominacji czerwieni. Galeria Faras jest jedyną w Europie ekspozycją średniowiecznego malarstwa nubijskiego z Doliny Nilu.

Sarkofag Juniusa Bassusa – pochodzący z IV wieku marmurowy sarkofag, uważany za jeden z najwybitniejszych przykładów wczesnochrześcijańskiej sztuki sepulkralnej. Zgodnie z umieszczoną na nim inskrypcją został wykonany dla zmarłego w 359 roku neofity Juniusa Bassusa, konsula z roku 331. Wykonany z marmuru pentelickiego, ma wymiary 2,4×1,4×1,0 m.

Frontowa ściana sarkofagu podzielona jest na wypełnione dekoracjami dwa pasy, z których każdy podzielony jest kolumienkami na pięć scen. Kolumnada w górnym pasie zwieńczona jest płaskim belkowaniem, w dolnym naprzemiennie arkadą i trójkątnym przyczółkiem[1]. Kolumny zostały oddane z wiernym odtworzeniem detali architektonicznych, trzony flankujące nisze środkowe owinięte są ornamentem roślinnym, pozostałe posiadają ukośne żłobkowanie. Wieko sarkofagu jest mocno uszkodzone, jego zdobienia zachowały się jedynie fragmentarycznie.

Program ikonograficzny sarkofagu, utrzymany w kanonach klasycznej sztuki rzymskiej, obrazuje poprzez obrazy męki historię zbawienia, zwieńczoną tryumfem Chrystusa. 10 zdobiących front reliefów ukazuje sceny zaczerpnięte ze Starego i Nowego Testamentu. W centralnej niszy górnego pasa ukazany jest Chrystus siedzący na tronie w otoczeniu świętych Piotra i Pawła, ze stopami wspartymi na wieńcu z chmur rozsnuwanym przez boga Caelusa. Boczne sceny górnego pasa ukazują kolejno: sąd Piłata, pojmanie Chrystusa prowadzonego przez dwóch żołnierzy, aresztowanie św. Pawła i ofiarowanie Izaaka. W pasie dolnym ukazano: lament Hioba, Adama i Ewę w raju, wjazd Jezusa do Jerozolimy, Daniela w jaskini lwów i pojmanie św. Piotra. Na bokach sarkofagu umieszczono personifikacje pór roku oraz zaczerpniętą z kultu dionizyjskiego scenę winobrania, w ikonografii chrześcijańskiej zaadaptowaną jako symbol Eucharystii.

Sarkofag dogmatyczny, Muza Watykańskie

Opis …….

……

……

……

……

……

Sarkofag pasyjny z katakumb Domicylli, z połowy IV wieku przedstawia Zmartwychwstanie Pańskie, co zapowiada triumfalny symbol *Anastasis* w środku – pusty krzyż zwieńczony chrystogramem *Chi-Ro,* ze zdumionymi rzymskimi strażnikami grobu poniżej. Jednak najpierw mamy, po bokach, sceny Męki: wniesienie krzyża oraz ukoronowanie cierniem (po lewej) oraz sąd nad niewinnym przed Ponckim Piłatem, który umywa ręce (po prawej).